

MORGENBLADET

Systemtenkning

Øyvind Ådland skriver "løsemiddelskadet påstandsprosa" – i aller beste forstand.

Av [Kari Løvaas](#)

Høstens merkeligste og

beste boktittel, den kommer fra forfatteren Øyvind Ådland: *Problemet med de to-tre studentene*. Den uhorste kombinasjonen av presisjon og vaghet i dette "to-tre". Byråkratspråkets generelle vendinger – *problemet, studentene* – liksom underliggjort idet de løftes frem i en skjønnlitterær boktittel.

I en rasende anmeldelse kalte Preben Jordal Øyvind Ådlands forrige bok, *Konfliktritt*, for "løsemiddelskadet påstandsprosa". Karakteristikken er ganske treffende, hvis man bare bytter ut det negative fortegnet med et positivt.

Ådlands prosa arter seg i beste forstand som løsemiddelskadet påstandsprosa: Det er som om løsrevne flak av pedagogspråk, rapportspråk, statistikkpråk, merkevarespråk, historiespråk, bygg- og anleggsspråk, romanspråk, dramaspråk, poesispråk og så videre svever eller driver rundt – helt gjennomsløste. Ulike språkformer monteres sammen og kjøres *ad absurdum*, på en måte som lar språk fremstå som form; iblant er dette svært morsomt, fordi de gestiske utslagene har form av rene *slap-sticks*. Ta for eksempel timeplanen på "omskolen":

Timeplanen ser sammendratt ut som kl. 08.00 – kl. 09.00 – kl. 10.00 – kl. 11.00 – kl.12.00 – kl. 13.00 – kl. 14.00 – kl. 15.00 – kl. 18.00. I sekvensielt tekstuttrekk ble det slik: Klippe gresset – Pusse tenner – Dispensasjon mot Knutt – Kverner Knutt til ugjenkjennelig – Tygger pommes frites i ellevilt – Spør om tillatelse om Flakstadvåg-opplevelse – Ser gresk Gud Ivar Enoksen i det fjerne – Hører Baumont for niende gang. Registrerer toneart, klasseskille og temperament. Onanitips. Spørretime. – Råd tikker inn fra Botnhamn via faks: Opp på armene. Del av kulturen.

Sekvensielle tall- og tekstuttrekk sammenholdt som en tabellisert timeplan, en vanlig skoledag ved Omskolen i Arna ser slik ut:

Kl. 08.00: Klippe gresset.

Kl. 09.00: Pusse tenner.

[osv...]

Guds finger. Jeg vet ikke om andre har det på samme måte; men iblant, når jeg blir liggende ut over natten med obligatorisk – og gjerne byråkratisk – lesestoff, kan lesningen fortsette som en slags pågående automatskrift i hodet idet jeg sovner inn; jeg drømmer i halvsøvne, ikke i bilder, men i språk; det er en kvern der på bunnen av bevisstheten som kverner et tomt språk.

I denne strømmen kan det være enkeltstående, helt klare gestalter eller figurer som liksom flyter opp, eller ganske enkelt gjør seg gjeldende, krever oppmerksomhet; underligheter som i Hamsuns *Sult*. Det er som om Guds finger har rotet litt rundt i den blottlagte nervebunten som ens vesle hjerne utgjør, og så driver man rundt i *byen*, i *markedet*, i *systemet*, i *språket*, der

det foregår transaksjoner og der man selv inngår i transaksjoner, men man er liksom litt vindskeiv og forrykket; topografien i hodet er destabilisert, reseptorene står rart og skrått ut mot verden, som også er destabilisert, en plastpose flyter opp, en gate av røyk flyter opp. La meg sitere mer fra Ådland:

Da jeg i går hjalp til med å bære vel et dusin bæreposer, 16 av dem, satt jeg på huk ved boligens inngangsparti. Følelsene rant over – jeg kunne ikke tenke godt nok. Restauranteieren sto over meg, anbefalte meg å håndtere disse plastposene, bringe dem fra uterestauranten til innerrestauranten. Selv om jeg der og da anså dem for å være både tomme og sammenkrøllede, godtgjorde han at de var fulle av varer. Det i seg selv skulle ikke være legitimerende for å avhjelpe ham på denne måten, men jeg så at han ikke hadde tenkt å stille saken i bero med det første, heller ikke seg selv, og dessuten hadde følelsene helt tatt overhånd i går, så jeg satte i gang.

Det utarter, dette med plastpose og følelse. Det blir rennesteinen, man blir tråkket på, det blir "en klo inn i øyet og rive ut, som det heter i bibelske og essayistiske sammenhenger, men altså vanligvis tråkket på". Det blir poesi og patos av disse plastposene: "De kom veldig nær meg da og skinte hvitt på netthinnen." Og benklær! "Det føltes som om det lå flak av søvn direkte på benklærne."

Drap i distraksjon. Det er handling i denne boken, det er personer og relasjoner: Vi har fortellerens "bestevenn Bødtker", som er lærer ved Omskolen, der han har fått dispensasjon til å holde på med "kateterundervisning, kunnskapen i sentrum". Vi har Olsviksstudenten som er uteksaminert fra Omskolen og som administrerer oppussingen av et stort forretningslokale i Bergen by, Sundt-bygningen. Problemstudenten Krist-Ove er en periode blant malerne som maler Sundt-bygningen elfenbenshvit, senere blir han ansatt ved et visst "tekstprodusentkontor", før han havner i rennesteinen, i nærkontakt med bergensk brøstein. Fortellingen er stadig i drift, i forskyvning. I passasjer når man en slags utmattelse i lesningen, begeistring vipper over og blir til en slags villrede: Er det bare sprøyt og blødmer, det her? Men så oppdager man til sin forskrekkelse at mens man har lest flere sider i dette distraksjonens modus som rapporter gjerne blir lest i på senga, så har det foregått et drap. Hvorfor blir man så forskrekket? Kanskje fordi dette er virkeligheten slik den faktisk arter seg: nesten *uten at vi merker det* går mennesker under; det finnes både vold og ofre, men vi hypnotiseres nærmest til å tro at det slett ikke finnes aktører, voldsutøvere. (Tenk bare på byråkratiet omkring gasskamrene, hvordan et vanvittig folkemord kunne foregå så å si uten at de involverte aktørene behøvde å la seg merke med det.)

System i galskapen. Iblant når jeg leser Ådland går tankene til Beckett, til *Murphy*. Murphy jobber på Magdalena mentale Medlidenhetshjem, hvor han spiller sjakk med en av de innsatte, Mr. Endon. Han hypnotiseres i søvn over et parti, og når han våkner er Endon forsvunnet:

Mr. Endon hadde streifet omkring i korridorene en god stund, skrudd på en bryter her og presset inn en indikator der, etter en metode som tilsynelatende kunne virke vilkårlig, men som faktisk var bestemt av et amentalt mønster like presist som det han spilte sjakk etter. Murphy fant ham

i det sørlige tverrskipet i en grasiøs positur foran hypomanikerens celle, i ferd med å prøve alle de ulike kombinasjonene av å presse indikatoren inn og skru lyset på og av. Han startet med lyset av og hadde begynt slik: lys på, indikator, lys av; lys på, lys av, indikator; indikator, lys på, lys av. Han fortsatte med lyset på og hadde begynt slik: lys av, lys på, indikator; lys av, indikator, lys på; indikator, lys av, og tenkte alvorlig på å skru lyset på, da Murphy stanset hånden hans.

Hypomanikeren fór veggimellom som en spyflue i en flaske.

Det er et slags system i Ådlands gale prosa, som gjør meg svært interessert. Hvor presist det er, dette systemet, kan jeg ikke riktig sette fingeren på, men én viktig funksjon har denne prosaen under alle omstendigheter – å peke på galskapen i systemet som omgir oss alle. Og det er disse øyeblikkene av merkelig, klar, bevegende poesi.

Sist jeg traff Øyvind Ådland var på en hagefest, Bøygens hagefest, det var en og annen student der, og flere litterater som snakket om litteratur, og Ådland som kom lang og litt vindskeiv mot meg. Han hadde plukket et eple fra et tre der, og kommenterte hvordan den rødmende lillafargen på eplet sto godt til genseren jeg var iført, jeg burde ta meg et eple selv. Dessuten la han merke til hvordan jeg hadde paraplyen hengende i snoren over håndleddet, dinglende slik, mens andre holdt paraplyene sine på andre måter. Så drev vi i hver vår retning.

ROMAN

Øyvind Ådland

Problemet med de to-tre studentene

198 sider. Aschehoug. 2006

Publisert 03. november 2006